

آیین پرستاری در قرآن و عترت

پرستاری می‌تواند یکی از راه‌های قرب به خداوند و دستیابی به کمال انسانی باشد.

ایش، هاله، شفا، دستار، پرستاری می‌تواند یکی از راه‌های قرب به خداوند و دستیابی به کمال انسانی باشد. چنین نگرشی به شغل پرستاری، نشاط و علاقه ویژه‌ای در پرستاران ایجاد می‌کند. آنان به کار خود، به عنوان وظیفه‌ای الهی - انسانی می‌نگرند. امام خمینی رحمه‌الله، در تقویت این نگرش، خطاب به پزشکان و پرستاران می‌فرماید:

شما متوجه باشید که این شغل را خدای خواسته آلوده نکنید به جهات مادی، به جهات دنیایی؛ که هم کار کرده باشید و هم اجر الهی نبرده باشید. شما کاری نکنید که این شغل شما الهی باشد، برای خدا باشد. منافات ندارد اینکه برای خدا باشد، لکن به شما هم مثلاً اجری بدهند، اینها منافات با هم ندارد. شما توجه داشته باشید به اینکه با این بیماران خوشرفتاری کنید، کمک کنید آنها را، دلجویی کنید از آنها. اینها افسرده هستند باید دلجویی کنید. این شغل از آن شغل‌های بسیار ارزنده است. در سخنان معصومان علیهم‌السلام خدمت به هم‌نوعان، از بهترین عبادت‌ها و ارزش‌های انسانی شمرده شده است؛ چنان‌که در روایتی از امام صادق علیه‌السلام آمده است:

ما قضی مُسْلِمٌ لِمُسْلِمٍ حَاجَةٌ إِلَّا نَادَاهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَى ثَوَابِكَ وَلَا أَرْضَى لَكَ بِذُنُوبِ الْجَنَّةِ. هیچ مسلمانی حاجت مسلمان دیگری را روا نمی‌سازد، مگر اینکه خداوند تبارک و تعالی به او خطاب کند که پاداش تو به عهده من است و کمتر از بهشت برایت نمی‌پسندم.

تنها کسانی می‌توانند به شغل پرستاری و مراقبت از بیماران بپردازند که از انگیزه بالا، قدرت تحمل، دل‌سوزی و بردباری بهره‌مند باشند. این‌گونه افراد، در ضمیر پاک نیک فطرتان جامعه جای دارند و محبوبیت اجتماعی بالایی می‌یابند؛ زیرا همگان می‌دانند که پاداش‌های مادی نمی‌تواند جبران کار طاقت‌فرسای پرستاران باشد، بلکه باید اجر واقعی خویش را از خداوند دریافت کنند. مردم نیز از باب «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ»، زحمات و تلاش‌های بی‌منت آنان را ارج می‌نهند. بزرگداشت و ارج‌گذاری مقام پرستار، خود بیانگر ارزش اجتماعی و جایگاه والای شغل پرستاری است.

پیامبر گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله ارج و بهای پرستاری را در ضمن روایتی چنین بیان می‌فرماید:

مَنْ قَامَ عَلَى مَرِيضٍ يَوْمًا وَلَيْلَةً بَعَثَهُ اللَّهُ مَعَ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَجَادَ عَلَى الصِّرَاطِ كَالْبُرْقِ اللَّامِعِ وَمَنْ سَعَى لِمَرِيضٍ فِي حَاجَةٍ فَقَضَاهَا حَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ.

کسی که یک روز و یک شب پرستاری بیماری را به عهده بگیرد، خداوند او را با ابراهیم خلیل علیه‌السلام محشور می‌کند. پس همچون درخشش برقی از صراط عبور می‌کند و کسی که در برطرف کردن نیازهای مریض تلاش کند و نیازهای او را برآورد، همانند روزی که از مادر متولد شده است، از گناهان پاک می‌شود.

پیام متن:

1. تقوت انگیزه الهی و معنوی در پرستاران.
 2. ارزش معنوی و اخروی کمک به بیماران.
- پرستاری در سیره پیشوایان معصوم علیهم‌السلام
- اهتمام پیامبران و اولیای معصوم علیهم‌السلام به امر پرستاری، نشان از اهمیت و شرافت این شغل دارد. پرستاری نزد خداوند متعال، ارزشمند است و پرستاران محبوب و مقدسند.
- برپا کردن چادر پرستاری در مسجد پیامبر، توجه و تلاش ویژه آن بزرگوار را نسبت به این وظیفه مقدس نشان می‌دهد. در این‌باره آمده است: بعد از جریان جنگ احد، مردم در مسجد به مداوای مجروحان جنگ و پرستاری از آنان می‌پرداختند.
- در سیره ابن هشام آمده است که:

یکی از اصحاب خاص پیامبر اکرم، به نام سعد بن معاذ را که جراحت سختی در جنگ خندق برداشته بود، به دستور حضرت در مسجد در خیمه زنی از قبیله اسلم که به او «رُفیده» می‌گفتند، قرار دادند و رفیده در این خیمه مجروحان جنگ را مداوا می‌کرد و به پرستاری و مراقبت از آنان می‌پرداخت.

این عمل پسندیده، در سیره پیامبران الهی نیز دیده می‌شود؛ چنان‌که پرستاری پیوسته حضرت یوسف از بیماران در زندان، محبوبیت او را بین زندانیان سبب شده بود و به این خاطر، از او به عنوان فردی نیکوکار و محسن یاد می‌کردند.

در مورد پرستاری پیامبر گرامی اسلام از بیماران، روایت‌هایی در تاریخ اسلام دیده می‌شود. یکی از این موارد را علامه مجلسی از حضرت علی علیه‌السلام چنین نقل می‌کند:

شبی تب وجودم را فرا گرفت و خواب را از من ربود. بدین جهت، رسول خدا نیز تا صبح بیدار بود و شب را بین من و نماز تقسیم می‌کرد. پس از نماز، نزد من می‌آمد و جویای حال من می‌شد و با نگاه کردن به من از وضعیت بیماری‌ام اطلاع می‌یافت.

آثا، نیک و نساء، دستا،
پرستاران با مراقبت از بیماران، خرسندی آنان را فراهم می‌آورند و در سایه به دست آوردن رضایت آنان، خشنودی خداوند را برای خویش رقم می‌زنند. از سوی دیگر لذت کمک به دیگران، در فطرت پاک انسان‌ها به ودیعت نهاده شده است. آن‌گاه که پرستار رنج و اندوه مریض را به شادی و نشاط مبدل می‌سازد و لبخند شادمانی و طراوت را بر گوشه لبان او می‌بیند، خود نیز شاد و مسرور می‌شود و همه سختی‌ها و زحمت‌هایی را که در این مسیر به جان خریده است، از یاد می‌برد. بدین ترتیب، رابطه‌ای صمیمانه و دوسویه همراه با مهر و محبت بین پرستار و بیمار ایجاد می‌شود. راز این محبوبیت را می‌توان از سخن ارزشمند پیامبر اسلام دریافت:

جَلَّتِ الْقُلُوبُ عَلَى حُبِّ مَنْ أَحْسَنَ إِلَيْهَا وَ بَغَضَ مَنْ أَسَاءَ إِلَيْهَا.

طبیعت قلب‌ها، بر محبت و دوستی کسی که به آدمی احسان و نیکی می‌کند و بغض و دشمنی کسی که به انسان بدی روا می‌دارد، نهاده شده است.

این نیکوکاری افزون بر محبوبیت اجتماعی، رضایت الهی را نیز در پی خواهد داشت؛ چرا که قرآن کریم نیز به صراحت می‌گوید: «وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ» و نیکی کنید که خداوند نیکوکاران را دوست می‌دارد». (بقره: 195)

حرفه پرستاری، آثار ارزنده‌ای بر شخصیت فرد پرستار بر جا می‌گذارد. پرستار با پذیرش کارهای راحت و دشوار یک بیمار، در حقیقت خودخواهی را در خویش از بین می‌برد و دگرخواهی و نوع دوستی را در وجود خویش نهادینه می‌کند. پذیرش کارهای مربوط به بیماران، روحیه فروتنی و نرم‌خویی را در او افزایش می‌دهد و خودبینی را از وی دور می‌سازد. پرستار بر اساس تعهد و مسئولیتش در برابر بیمار، با او که آمیخته با درد و رنج است، مدارا می‌کند و تمام برخوردهای تند و ناهنجار مریض را که برخاسته از درد است، برمی‌تابد. این همه، گامی است برای خودسازی و دست‌یابی به کرامت‌های انسانی و رسیدن به قله‌های بردباری؛ همان که امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام آن را بسیار مهم می‌شمارد و می‌فرماید: «لَا عِزَّ كَالْحِلْمِ؛ هیچ عزتی همانند حلم و بردباری نیست».

پرستار با کمک به بیماران، دعای خیر آنان را بدرقه راهش می‌سازد و این کلام نورانی حضرت صادق علیه‌السلام را ره‌توشه خویش می‌کند که فرمود: «از بیماران خود عیادت کنید و از آنان درخواست دعا کنید؛ زیرا دعای آنان، همانند دعای فرشتگان است.» دعای مستجابی که پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله وعده داده است که هنگام عیادت از مسلمان، نصیب عیادت‌کننده می‌شود: «دَعَاؤُكَ فِيهَا مُسْتَجَابٌ؛ دعای تو در هنگام بیماری مستجاب است».

تأثیر ارزشمند پرستاری از بیمار، در گفتاری شفاف از رسول گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله نیز بیان شده که بسیار شنیدنی است: مَنْ أَعَانَ ضَعِيفًا فِي بَدَنِهِ عَلَى أَمْرِ أَمَرَهُ اللَّهُ عَلَى أَمْرِهِ وَ تَصَبَّ لَهُ فِي الْقِيَامَةِ مَلَائِكَةٌ يُعْبِثُونَهُ عَلَى قَطْعِ تِلْكَ الْأَهْوَالِ وَ عُبُورِ تِلْكَ الْخَنَادِقِ مِنَ النَّارِ، حَتَّى لَا يُصِيبَهُ مِنْ دُخَانِهَا وَ عَلَى سَمُومِهَا وَ عَلَى عُبُورِ الصِّرَاطِ إِلَى الْجَنَّةِ سَالِمًا أَمِنًا.

هر کس انسانی را که ناتوانی جسمی دارد یاری کند، خداوند او را در کارهایش یاری می‌دهد و در قیامت فرشتگانی را می‌گمارد تا او را در پیمودن مسیر هولناک قیامت و عبور از گودال‌های آتش کمک کنند، به گونه‌ای که از سموم آن آسیب نبیند و او را از صراط به سوی بهشت با سلامت و امنیت کامل، گذر می‌دهند.

پیام متن:

ایجاد محبت دوسویه، رضایت الهی، از بین رفتن خودخواهی، تأثیر دعای بیمار بر روان پرستار و کمک فرشتگان در رسیدن آسان‌تر به بهشت، از فایده‌ها و آثار مثبت پرستاری است.

ه‌ظائف دستا،

مواظبت از بیمار و رسیدگی به وی، سفارش همه پیشوایان دینی ماست. از این رو، مراقبت پی‌گیر از بیمار تا شفای کامل آنان، امری بایسته است. همراهی با بیمار در گرفتاری‌های طول درمان، افزون بر رفع نیازهای جسمی، شادابی و نشاط روحی وی را نیز تأمین می‌کند. رها ساختن بیمار و بی‌توجهی به او، چه بسا سلامت و حتی زندگی او را با خطر روبه‌رو می‌کند. بر این اساس، حضرت صادق علیه‌السلام به هم‌سفر و همراه بیمار فرمود:

قَعُودُكَ عِنْدَهُ أَفْضَلُ مِنْ صَلَواتِكَ فِي الْمَسْجِدِ.

نشستن تو نزد بیمار (و مراقبت از او)، بهتر و بالاتر از نماز خواندن در مسجد است.

تلاش برای برطرف ساختن نیازهای بیماران، پاداش بی‌شماری نزد خداوند دارد. امام صادق علیه‌السلام در کلامی دیگر می‌فرماید:

مَنْ سَعَى لِمَرِيضٍ فِي حَاجَةٍ قَضَاهَا أَوْ لَمْ يَقْضِهَا، حَرَجَ مِنْ ذَنْبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ.

کسی که برای رفع نیازهای بیماری تلاش کند، خواه آن درخواست برآورده شود یا نشود، همانند روزی که از مادر متولد شده است، از گناهان پاک می‌شود.

البته برآوردن خواسته‌های بیماران، پس از آگاهی کامل از چگونگی آن امکان‌پذیر است. بنابراین، پرستار باید در رفع نیازهای جسمی، روحی، معنوی و اجتماعی بیمار تلاش کند و خود را به جای او قرار دهد و آنچه را از راحتی و آسایش برای خود می‌پسندد، در صورت ممکن برای او نیز در نظر بگیرد. حضرت امیر علیه‌السلام در سفارش به فرزند گرامی‌اش فرمود:

يَا بُنَيَّ اجْعَلْ تَفْسِكَ مِيزَانًا فِيمَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ غَيْرِكَ فَاحِبِبْ لِعَيْرِكَ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَ اكْرِهْ لَهُ مَا تَكْرَهُ لَهَا.

پسر! خویشتن را معیار و مقیاس قضاوت بین خود و دیگران قرار ده! پس آنچه را برای خود دوست می‌داری، برای دیگران دوست دار و آنچه را برای خود نمی‌پسندی، بر دیگران نیز می‌پسند.

امام خمینی رحمه‌الله نیز در کلامی زیبا به همین معیار و محور مهم در کارها توجه کرده و فرموده است:

آدمی در کنار تأمین نیازهای جسمانی، به نیازهای تفریحی، مذهبی، آموزشی، روانی و عاطفی خود نیز باید پاسخ‌گو باشد. بیماری که دستورها و آموزه‌های دینی با روح و جان او آمیخته شده است، با شنیدن صدای دل‌نشین اذان، در پی برآوردن تکلیف دینی خود برمی‌آید. کمک به بیمار در این امر، می‌تواند در بهبودی او بسیار مؤثر باشد. برپایی مراسم مذهبی، مانند نماز و دعا و مناجات، به همان اندازه برای سلامت روحی بیمار مؤثر است که دارو و درمان برای تندرستی او کارساز است. بر این اساس، پرستار باید زمینه اجرای برنامه‌های عبادی، مانند وضوگرفتن، تیمم ساختن، پهن کردن سجاده، قبله‌یابی و غیر آن را فراهم کند تا بیمار به اطمینان و آرامش روحی برسد. البته پرستار نیز با این همراهی، از اجر معنوی بی‌نصیب نمی‌ماند. امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «هنگامی که پدرم (امام محمدباقر علیه‌السلام) بیمار بود، ایشان را در پارچه‌ای می‌نهادند و برای وضو ساختن می‌بردند».

گاهی لازم است بیماران برای مراقبت‌های ویژه، خود نیز آموزش ببینند. از این رو، پرستاران باید تا آنجا که ممکن است، با بردباری بیمار را با مراقبت‌های درمانی از خود آشنا سازند و به پرسش‌های آنان درباره اصطلاحات خاص پزشکی، با سخنانی که برای آنها قابل درک باشد، پاسخ دهند. در سیره عملی پیامبر، دادن چنین آموزش‌هایی به بیماران دیده می‌شود؛ چنان‌که حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید:

چشم سلمان و ابوذر ناراحت شد. پس پیامبر به دیدار آن دو آمد. هنگامی که به آنها نظر کرد، به هر یک فرمود: مادام که به چشم درد مبتلا هستی، روی سمت چپ خواب و تا خداوند بهبودی کامل به تو عطا نکرده است، خرما نخور. تأمین نیازهای روانی و عاطفی بیمار بسیار مهم است. بیماری که از بستگان و خانواده خود جدا شده است و ایام را به تنهایی در بیمارستان سپری می‌کند، بیش از همیشه به برقراری روابط عاطفی و انسانی نیاز دارد. حضرت امام خمینی رحمه‌الله این نیاز را به درستی به پرستاران گوشزد می‌کند و می‌فرماید:

اینها (بیماران) احتیاج دارند به محبت، بیش از آنکه احتیاج به دوا دارند. یک مریضی که از خانه‌اش آمده است در بیمارستان، این مریض خودش را مثل اینکه یک غریب می‌داند. اگر چنانچه این پرستارها با او با ملایمت، با رفتار انسانی، با محبت، مثل برادر و خواهر با او رفتار کنند، این حس غربت از او منفصل (جدا) می‌شود و آرامش برایش حاصل می‌شود و این آرامش روحی، در بهبود او کمک می‌کند.

پیام متن:

پرستاران باید در کنار تأمین نیازهای جسمانی بیماران، نیازهای مذهبی، آموزشی و روانی و عاطفی آنان را برآورده سازند.

مهر و مدارا، دستاورد

شناخت موقعیت بیمار و ناراحتی‌های روحی و جسمی و درک نیازهای عاطفی او، اولین گام در برقراری روابط دوستانه بین بیمار و پرستار است. روح اخلاق، عاطفه و حمایت، باید در همه رابطه‌ها و برخوردهای پرستار با بیمار حاکم باشد. گاه پرستار با همدردی با بیمار و یا لبخندی آرام‌بخش، بهترین همنوایی و هدیه انسانی را به او می‌دهد. تجربه نشان داده است که اگر بیماران به افرادی که از آنها مراقبت می‌کنند، اعتماد داشته باشند، برای رهایی از درد به کمک‌ها و راه‌های درمانی کمتری احتیاج دارند. نمی‌توان به‌هیچ‌وجه روابط درمانی را جدا از روابط اخلاقی و عاطفی دانست و تنها به برخوردی خشک و بی‌روح بسنده کرد. پرستار باید با شناخت موقعیت ویژه درمانی بیمار و تحمل زودرنجی و حساسیت بالای وی، خود را به زیور مدارا آراسته سازد.

بیماری که از محیط خانه دور و با محیطی نامأنوس و افرادی ناآشنا روبه‌رو شده است، ترس از وضعیت بیماری و گاه عمل جراحی، از او فردی نگران و ناهنجار ساخته است، حال بیش از هر زمان دیگری به مدارا و همنوایی نیاز دارد. در این‌گونه موارد، بیمار برای رسیدن به تعادل روحی، صبر و مدارای پرستار را خواهان است. پرستار آرامش خود را به بیمار منتقل می‌سازد و با این آسایش روحی، زمینه بهبودی بیمار را فراهم می‌آورد. باید دانست که هرگونه نگرانی، ناهنجاری و پرخاشگری، برای شدت یافتن بیماری مؤثر است و پرستار، با تدبیر و اخلاق کریمانه خود می‌تواند بیمار را از این گونه حالت‌های منفی در امان نگه دارد. توجه به این کلام امام علی علیه‌السلام بسیار راهگشاست که فرمود: «الرَّقُّ مِفْتَاحُ التَّجَاحِ؛ نرم‌خویی و مدارا کردن با دیگران، کلید کامیابی و رسیدن به مطلوب است».

مدارا، ناهنجاری‌های بیمار را برطرف می‌کند و از یک بیمار تندخو و بی‌حوصله، فردی آرام و صبور می‌سازد که می‌تواند با آرامش خویش، در زدودن بیماری از تن و جان خود کمک مؤثری داشته باشد. از سوی دیگر، آدمی نیازمند مهر و محبت و دوستی است و این نیاز در بیماران بیش از دیگران است. بنابراین، از وظایف اخلاقی پرستاران، برقراری رابطه سرشار از مهر و عطوفت با انسان‌های دردمند و بیمار است. امام صادق علیه‌السلام در توصیه‌ای به پرستاران می‌فرماید:

النَّاسُ رَجُلَانِ مُبْتَلَى وَ مُعَافَى فَأَرْحَمُوا الْمُبْتَلَى وَ أَحْمَدُوا اللَّهَ عَلَى الْعَافِيَةِ.

مردم دو دسته‌اند: یک دسته مبتلا (به بیماری) هستند و دسته دیگر در سلامت به سر می‌برند. بنابراین، نسبت به مبتلایان مهر بورزید و از آنان دلجویی کنید و بر عافیت و سلامتی، خداوند را سپاس گوید.

حضرت امام رحمه‌الله نیز با دل‌سوزی تمام، خطاب به پرستاران می‌گوید:

شما با این مریض‌ها، با این بیمارها، هرچه محبت بکنید و هر چه پرستاری مادرانه و خواهرانه و برادرانه و پدرانه بکنید، این در روحیه بیمار مؤثر است و برای خوب شدن و سرعت خوب شدن بیماران نیز مؤثر است و دربارگاه خدای تبارک و تعالی، خدمت به این جمعیت، خدمت به این بندگان خدا، بسیار ارزشمند است.

پیام متن:

تأثّر همنشند، ه امیدوار، سلامت، بیمار،

اساساً انس و همدلی، از نیازهای اولیه آدمی است که در نهاد و فطرت او نهفته شده است. هنگامی که انسان در زندگی عادی و طبیعی به سر می‌برد، خواه ناخواه این نیاز او، با دوستان و نزدیکانش تأمین می‌شود. اما در روزهای بیماری، این پرستاران هستند که کمبودهای عاطفی آنان را با الفت و مهربانی خویش جبران می‌کنند و بیمار را در پرتو حمایت‌های عاطفی تسکین می‌دهند. پرستار با اظهار همدردی، خود را در کنار بیمار قرار می‌دهد و هنگامی که بیمار می‌بیند، دیگران به ویژه پرستاران از وی جدا نیستند و درد او را درد خویش می‌شمارند، امید و آرامش رضایت‌بخشی را در خود احساس می‌کند. غیر از بیمارانی که به بیماری‌های واگیر مبتلا هستند، نباید از همنشینی و هم‌صحبتی با دیگر بیماران پرهیز کرد. در روایتی آمده است: مردی که مبتلا به آبله بود، بر پیامبر اکرم و اصحابش وارد شد و آنان مشغول غذا خوردن بودند. آن مرد هر جا نشست، حاضران از کنار او برخاستند، پس پیامبر او را نزد خود نشاند.

این دل‌جویی و همنشینی پیامبر، می‌تواند الگوی مناسبی برای رفتار ما در این‌گونه مواقع باشد. یکی دیگر از عواملی که به بیمار روحیه می‌دهد و او را از نگرانی می‌رهاند، امیدوار ساختن او به زندگی است. ناامیدی، شکست روحی و روانی آدمی را در پی‌دارد. از این رو، بر اطرافیان بیمار و به ویژه پرستاران است که او را به زندگی و بازیابی سلامتی امید بخشند و به این توصیه پیامبر رحمت عمل کنند که فرمود:

إِذَا دَخَلْتُمْ عَلَى الْمَرِيضِ فَتَقَسُّوا لَهُ فِي الْأَجَلِ، فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يَرُدُّ شَيْئًا وَهُوَ يُطَيِّبُ الْقَسَّ.

هرگاه بر بیمار وارد شدید، او را به (سلامت و) طول عمر امیدوار سازید. گرچه این امیدوار ساختن، در قضا و قدر مؤثر نیست، ولی بیمار را دلخوش می‌سازد و آرامش و تسکین او را موجب می‌شود.

حضرت امام خمینی رحمه‌الله نیز با تیزبینی و درایت مثال‌زدنی خود، به تأثیر امید آفرینی در بیماران توجه ویژه دارد و به پرستاران می‌فرماید:

این نکته را باید در نظر داشته باشید که عطوفت به آنها و امید دادن به آنها و وعده سلامت به اذن الله برای آنها، کمک می‌کند به صحت آنها. این‌طور نباشد که به او گفته شود، تو خوب نمی‌شوی. همین در زود مردن او و در طولانی شدن مرض او کمک می‌کند و با دل افسرده از این دنیا می‌رود. لکن اگر به او امید دادید، محبت کردید، نوازش کردید، خدمت صادقانه کردید، با روی خوش خدمت کردید، به این مریض‌ها که افسرده‌اند اکثراً، اگر این‌طور باشد، بر فرض اینکه از این دنیا هم برود، با یک روح امیدوار و شیرین از این دنیا می‌رود و این برای شما ارزشمند است.

بنابراین، پرستار باید بیماری را بر مریض ناچیز و زودگذر جلوه دهد و ترس از خطر بیماری را از دل و جان او بزداید و بیمار را به این سخن روان‌شناسانه پیامبر گرامی اسلام توجه دهد که فرمود:

لَا بَأْسَ عَلَيْكَ طَهُورٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

نگران بیماری خود نباش. این بیماری موجب پاک شدن تو از گناهان است، اگر خدا بخواهد.

پیام متن:

1. همدلی، همدردی و همنشینی با بیمار، نگرانی و ناآرامی را از خاطر بیمار می‌زداید.

2. امید دادن و کوچک شمردن بیماری، عامل مؤثر در رویارویی بیمار با بیماری است.

انشاء، بیمار، تب، تسکین، همنشند،

توجه دادن بیمار به جنبه‌ها و آثار معنوی بیماری، یکی دیگر از عوامل سرعت بخشی در بهبود بیماران است. تقویت روح معنوی بیمار و آماده‌سازی زمینه ارتباطی او با خداوند و ارواح پاک امامان معصوم علیهم‌السلام امری لازم و مهم بر پرستار است. هنگامی که بیمار به قدرت بی‌منتهای الهی پی‌برد و توجه خود را از اسباب‌های ظاهری قطع می‌کند و خود را در دریای بی‌کران لطف و رحمت الهی شناور می‌بیند، پرستار با ایجاد فضای روحانی ذکر، دعا، مناجات و توسل می‌تواند روح معنوی بیمار را قوت بخشد و بیمار با اتکا به خداوند و توسل به اهل بیت علیهم‌السلام صحت و شفای خود را طلب کند. امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید:

ذَكَّرْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ شِفَاءً مِنَ الْوَعَكِ وَالْأَسْقَامِ وَ سَوَاسُ الرِّيْبِ.

یاد ما اهل‌بیت، شفای از تب، بیمارهای و تردید است.

آگاه کردن بیمار به پاداش‌های خداوند به وی پس از تحمل مریضی، تحمل درد و رنج را برای او آسان می‌کند تا به گشایش گرفتاری روح و جسم خود با شفا یافتن از بیماری، امیدوار شود. وجود بیمار پس از سپری کردن بیماری، مانند زمینی است که پس از باران بهاری، با طراوت و زیبا می‌شود و در خود احساس آرامش و دل‌زندگی می‌کند. امام معصوم علیهم‌السلام به فایده‌های بیماری، این چنین اشاره می‌کند:

مؤمن هرگاه به تب مبتلا شود، گناهانش همچون برگ درخت فرو می‌ریزد و هر زمان که در بستر بیماری ناله کند، ناله او تسبیح (سبحان الله گفتن) است و فریادش تهلیل (لا إله الا الله گفتن) است و پهلوی به پهلوی شدنش در بستر بیماری، همانند کسی است که با شمشیر خود در راه خدا جهاد می‌کند. بنابراین، اگر به سلامت به جمع برادران مؤمن و دوستانش باز گردد و به بندگی خدا روی آورد، از گناهان پاک شده است. پس خوشا به حال او، اگر در آن حال به گناه روی نیاورد و وای بر او، اگر دوباره به گناه روی آورد و [البته] عافیت و تندرستی، نزد ما اهل‌بیت، از بیماری محبوب‌تر است.

امام سجاد علیه‌السلام نیز پس از شفای بیماران به دیدار آنان می‌رفت و می‌فرمود: «پاکی از گناهان گوارای تو باد! عمل خویش را از سر گیر».

همچنین، نقل شده است که امام مجتبی علیه‌السلام به مردی که تازه از بستر بیماری برخاسته بود، چنین فرمود:

ناسته‌ها، اخلاق، دستاوار، یکی از کارهایی که ممکن است آرامش خاطر را از بیماران بگیرد و نگران‌شان کند، به زبان آوردن استرجاع، یعنی ذکر «اِنا لله و انا الیه راجعون» است. گفتن این ذکر نزد بیمار، به او القا می‌کند که بیماری او خطرناک و امید به سلامتی در او ضعیف است. گفته می‌شود امام باقر علیه‌السلام همواره این ذکر را از مبتلایان به رنج و محنت، پنهان نگه می‌داشت. بیمار برای اینکه از شدت بیماری خود آگاه شود، آن را در آیین نگاه دیگران جست‌وجو می‌کند. گاهی نگاه اطرافیان و پرستاران، از روی خشنودی و خرسندی است و گاه آمیخته با تأسف و نگرانی. این دو نوع نگاه، تأثیری متفاوت بر روحیه بیمار دارد؛ نگاه آمیخته با رضا او را امیدوار و نگاه تأثیربرانگیز، او را مضطرب و ناامید می‌سازد. از این رو، امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید:

لَا تَنْظُرُوا إِلَى أَهْلِ الْبَلَاءِ فَإِنَّ ذَلِكَ يَحْزُنُهُمْ.

به اهل بلا و کسانی که مبتلایند، نگاه (غیرعادی) نکنید که موجب حزن و اندوه آنان می‌شود. به آهستگی سخن گفتن در حضور بیمار نیز حساسیت‌ها و دقت او را به سوی نجوا کنندگان جلب می‌کند و می‌پندارد ناگفتنی‌هایی در مورد بیماری او وجود دارد که اطرافیان نمی‌خواهند وی از آن آگاه شود. به همین خاطر دچار دلهره و ناراحتی می‌شود. امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید:

هرگاه تعداد افراد به سه نفر رسید، نباید دو نفر آنان نجوا کنند و گفت‌وگوی خود را از نفر دیگر پنهان بدارند؛ چرا که این‌گونه گفت‌وگو موجب اندوه آن شخص می‌شود و او را می‌آزارد.

از دیگر مواردی که رعایت آن نزد بیماران ضروری است، نخوردن غذاهایی است که بیمار از تناول کردن آنها پرهیز شده است. پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله نیز در روایتی از این عمل نهی فرموده است:

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنْ يَأْكُلَ الْعَائِدُ عِنْدَ الْعَلِيلِ فَيُحِيطَ اللَّهُ أَجَرَ عِيَادَتِهِ.

پیامبر خدا از اینکه عیادت کننده در برابر بیمار چیزی بخورد، نهی فرموده و آن را موجب از بین رفتن اجر عیادت دانسته است. بی‌گمان، پرستاران زمان زیادی را در بیمارستان و در کنار بیماران به سر می‌برند. بنابراین، باید هنگام خوردن و آشامیدن، این توصیه مهم رسول گرامی اسلام را در دستور کار خویش قرار دهند و دور از چشم بیماران، غذاهای مخصوص و دلخواه خود را مصرف کنند.

نکته آخر اینکه، رازداری و پنهان نگه‌داشتن اسرار دیگران بسیار مهم است. به طور طبیعی در دوران بیماری، چنان است تا حدود زیادی مسائل پنهانی بیمار برای درمان‌گران او آشکار می‌شود. آنها دوست ندارند که دیگران نیز از اسرارشان آگاه شوند و این پرستاران و پزشکانند که در حفظ این ناگفته‌های شخصی بیماران وظیفه‌ای خطیر بر عهده دارند. آنان باید توجه کنند که اسلام حتی افشای اسرار کسانی را که از دنیا رفته‌اند نیز نمی‌پسندد، تا چه رسد به کسانی که هنوز در این دنیا به سر می‌برند. امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید:

کسی که میتی را غسل دهد، پس او را پوشاند و اسرار او را کتمان کند و برای دیگران بیان نکند، همانند زمانی که از مادر زاییده شده است، از گناهان پاک می‌شود.

امام کاظم علیه‌السلام نیز کسی را که راز برادر مسلمان خود را بیوشاند، روز قیامت در سایه عرش الهی می‌بیند.

پیام متن:

به کار بردن استرجاع، نگاه پیوسته به اهل بلا، نجوا کردن در حضور بیمار، خوردن خوراکی‌های مضر به حال بیمار در حضور او و افشای اسرار بیمار، از بایسته‌های اخلاقی پرستاران است.

سبب، گناه، سبب، از دستاوار، در برخورد های اجتماعی، یکی از عوامل محبت آفرین، سپاس‌گزاری و حق‌شناسی است. از آنان که در «خوب شدن» ما سهمی داشته‌اند و آنان که در گرفتاری‌ها به کمک‌مان می‌شتابند و در بلاها با ما همدردی می‌کنند، باید به گونه‌ای شایسته تقدیر شوند. فرهنگ قدردانی و تشکر از خوبی‌ها و نیکوکاران، از آموزه‌های اسلام و برنامه‌های دینی است و هر چه این عمل فراگیرتر شود، نیکوکاری نیز ادامه می‌یابد. از حضرت علی علیه‌السلام روایت است که فرمود:

بر عهده کسی که به او انعام و احسانی شده، این است که به خوبی و به شایستگی، بر نعمت دهنده نیکی کند و نعمت و احسان او را جبران نماید. اگر از جبران عملی ناتوان بود، با ستایشی شایسته و ثنایی نیک برخورد کند. اگر از ستایش زبانی هم ناتوان بود، حداقل نعمت را بشناسد و به نعمت دهنده محبت داشته باشد. اگر این را هم ندارد و نتواند، پس شایسته آن نعمت نیست.

از حضرت رضا علیه‌السلام هم در کلامی آمده است:

مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعِمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ.

هر کس مخلوق‌های نعمت دهنده را سپاس نگوید، خدا را سپاس نگفته است.

به تعبیر مولانا:

شکر او شکر خدا باشد یقین چون به احسان کرد توفیقش قرین

و به فرموده امام کاظم علیه‌السلام :

خداوند بنده سپاس‌گزار را دوست می‌دارد. در قیامت، خداوند به برخی از بندگان خطاب می‌کند: «آیا نسبت به فلانی سپاس و تشکر کردی؟» می‌گوید: پروردگارا! من تو را شکر کردم. خداوند می‌فرماید: «اگر او را تشکر نکرده‌ای، پس مرا هم تشکر نکرده‌ای».

همچنین بر ماست که توصیه امام سجاد علیه‌السلام در رساله الحقوق را از یاد نبریم. ایشان در مورد حق کسی که بر ما نیکی

کرده است، می‌فرماید:

حق کسی که صاحب نیکی بر توست، این است که سپاس‌گزار او باشی و کار نیک او را یاد کنی و خالصانه بین خود و خدایت در حق او دعا کنی و گفتار نیک درباره او داشته باشی. اگر چنین کنی در نهان و آشکار، او را سپاس گفته‌ای و اگر هم روزی قدرت بر جبران داشته باشی، نیکی او را باید جبران کنی.

چه خوب است که همیشه گله و انتقاد از بدی‌ها و نارسایی‌ها در دستور کار ما نباشد، بلکه چشم نیک‌بین هم داشته باشیم و از خوبی‌ها و خوش‌رفتاری‌های خدمت‌گزاران، به ویژه در محیط بیمارستان‌ها نیز به هر زبانی که می‌توانیم، تشکر کنیم و به روایت امام صادق علیه‌السلام عمل کنیم که فرمود:

أَشْكُرُ مَنْ أَنْعَمَ عَلَيْكَ، وَ أَنْعِمَ عَلَى مَنْ شَكَرَكَ فَإِنَّهُ لَازْوَالٌ لِلتَّعْمَاءِ إِذَا شَكَرْتُمْ وَ لَا بَقَاءَ لَهَا إِذَا كَفَرْتُمْ وَ الشُّكْرُ زِيَادَةٌ فِي التَّعَمُّ وَ أَمَانٌ مِنَ الْغَيْرِ.

نسبت به کسی که بر تو نعمتی داده، سپاس‌گزاری کن و نسبت به کسی که از تو سپاس‌گزاری کرده، احسان و انعام کن؛ چرا که اگر نعمت‌ها سپاس شود، زوال نمی‌پذیرد و اگر ناسپاسی شود، دوام نمی‌یابد. شکر و سپاس، موجب افزایش نعمت‌ها و ایمنی از تغییر و دگرگونی است.

داشتن زبان تقدیر و تشکر، نرم‌کننده دل‌ها، افزایش‌دهنده عواطف و زواید کدورت‌ها و دشمنی‌هاست.

پیام متن:

1. حق‌شناسی و سپاس‌گزاری از کسی که در حق ما نیکی کرده است.
 2. سپاس‌گزاری نکردن از مردم، به منزله شکرگزاری نکردن از خداوند است.
 3. سپاس‌گزاری از پرستاران و کسانی که در بهبودی ما مؤثر بودند، از یاد نبریم.
- منبع: سایت حوزه

نویسنده: سیدحسین اسحاقی

و شیوه پیامبر تا طلوع صبح این چنین بود. پس از آنکه حضرت با اصحاب نماز گزارند، در حق من دعا کردند که خدایا، علی را شفا ده و سلامتی بخش که به خاطر بیماری‌اش تا صبح نخواستیم!

این شیوه پسندیده حضرت حتی در حق دوستان دیگرش نیز به خوبی نمایان است. آمده است که سعدبن معاذ که از بزرگان اصحاب پیامبر خداست و برای حفظ اسلام تلاش‌های بسیاری کرده است، بعد از آنکه در جنگ خندق جراحت سختی برداشت، پیامبر خدا فرمان داد تا خیمه‌ای در مسجد زدند و خود مراقبت‌های درمانی و پرستاری از وی را عهده‌دار شد.

پرستاری حضرت علی علیه‌السلام از فاطمه زهرا علیها‌السلام پس از بیماری ایشان، سزاوار تحسین و توجه است.

حضرت علی علیه‌السلام خود عهده‌دار پرستاری از فاطمه علیها‌السلام بود و اسماء دختر عُمَیس، ایشان را یاری می‌داد.

البته پرستاری حضرت زهرا و زینب کبری علیها‌السلام نیز می‌تواند الگوی مناسبی برای تمام پرستاران میهن اسلامی باشد. در تاریخ جنگ احد آمده است:

در این جنگ دندان پیامبر اسلام شکست و کلاهخود بر سر ایشان زخم وارد کرد. در آن هنگام، فاطمه خون جراحت پیامبر را می‌شست و علی ابن ابی‌طالب با سپر آب می‌آورد. چون فاطمه دید خون بند نمی‌آید، تکه حصیری را سوزاند و خاکستر آن را روی زخم گذارد تا خون بند آید.

امام زین‌العابدین علیه‌السلام نیز درباره حضرت زینب کبری علیها‌السلام، دست پرورده مکتب انسان‌ساز مادر، چنین نقل می‌کند: «شبی که فردای آن پدرم به شهادت رسید، من نشسته بودم و عمه‌ام زینب در نزد من بود و از من به‌گونه‌ای نیکو پرستاری می‌کرد».

این سیره‌های عملی، بیانگر ارزش والای پرستاری است. امام خمینی رحمه‌الله نیز در این‌باره فرمود:

این شغل پرستاری از شغل‌های بسیار شریفی است که اگر چنانچه انسان با وظایف انسانی و شرعی خودش بکند، این یک عبادتی است که در فراز عبادت‌های درجه اول است. پرستاری از بیمار امر بسیار مشکلی است، لکن خیلی ارزشمند است. [اگر انسان با یک بیمار به طور محبت، به طور برادری، به طور خواهری مراعات احوال او را بکند و این برای انجام یک وظیفه انسانی - الهی باشد، از عبادات بسیار ارزشمند است.

پیام متن:

نمونه‌هایی از پرستاری در سیره پیامبران، ائمه معصومین علیهم‌السلام و حضرت زینب علیها‌السلام.

باز عرض می‌کنم که با بیمار، بسیار با عطف و با مشیت. از آن که خادم دم در است تا آن که پزشک است و پرستار رفتار، رفتار خوب و عطفیت‌آمیز باشد. گمان کنید که خودتان مریض هستید و در یک مریض‌خانه رفته‌اید، از کارمندان، پزشکان و پرستار آنجا چه توقعی دارید؟ همان توقعی که خود شما از آنها دارید، سایر بیماران هم از شما دارند.

گاهی ممکن است پرستار پس از آگاهی به ذائقه بیمار و غذای مورد علاقه او، به وی کمک کند، در این حال به پاس این کار نیک، پاداش‌های اخروی نیز متوجه پرستار می‌شود؛ چنان‌که در روایتی از معصوم علیهم‌السلام هم بر این مطلب اشاره شده است:

مَنْ أَطْعَمَ مَرِيضًا شَهْوَتَهُ أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِنْ ثَمَارِ الْجَنَّةِ.

کسی که به بیماری بر اساس میل و اشتهايش غذا دهد، خداوند از میوه‌های بهشتی به او می‌خوراند.

این‌گونه پرستاری، در سیره عملی پیامبر گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله نیز با توجه به روایت امام علی علیه‌السلام وجود داشته است که می‌تواند الگویی مناسب برای پرستاران باشد:

فاطمه، دختر گرامی پیامبر خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله، بیمار شد. پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله برای دیدار او آمد و نزد فاطمه نشستند و از حال او سؤال کرد. فاطمه در جواب گفت: من غذایی پاک و گوارا میل دارم.

پیامبر برخاست و از طاقچه اتاق ظرفی از کشمش و نان و کشک و خوشه‌ای انگور آورد و در مقابل فاطمه علیها‌السلام نهاد.

خواب و استراحت نیز برای بهبودی بیمار بسیار ضروری است. بنابراین، فراهم آوردن محیطی مناسب و آرام و به دور از شلوغی، تأثیری مطلوب بر سلامتی بیماران دارد.

پیام متن:

مراقبت از بیمار، شناخت نیازهای جسمی و روحی و برآوردن آن خواسته‌ها، از وظایف مهم پرستاران است.

1. مدارا و آرامش پرستار، در سرعت بخشی به بهبودی بیماران مؤثر است.
 2. بیماران بیش از همیشه نیاز به مهر و محبت پرستاران دارند.
- خداوند تو را مورد توجه خود قرار داده، پس او را فراموش مکن و همواره به یاد او باش. خداوند از گناهان تو در گذشت، پس او را شکر گزار.

پیام متن:

1. تقویت روحیه معنوی بیمار، برقراری رابطه نزدیکتر با خدای متعال و توسل به اهل‌بیت علیهم‌السلام، در سرعت بخشیدن به بهبودی مؤثر است.
2. بیماری، در حقیقت پاک‌کننده گناهان بندگان است.